

Дело C-20/23**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

16 януари 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal da Relação do Porto (Португалия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

14 декември 2022 г.

Жалбоподател:

SF

Ответници:

MV

Instituto da Segurança Social, IP

Autoridade Tributária e Aduaneira

Cofidis SA – дъщерно дружество в Португалия

Предмет на главното производство

Спорът в главното производство се отнася до съвместимостта на националната правна уредба относно опрощаването на задължения на физически лица в несъстоятелност — институт, който в португалското право се нарича „освобождаване от останалите задължения“ — с член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023 (наричана по-нататък „Директивата“). В рамките на производството по обжалване запитващата юрисдикция трябва да се произнесе по въпроса дали фактът, че посочената правна уредба изключва данъчните и социалноосигурителните вземания от обхвата на опрощаването на задължения, е в съответствие с Директивата. Спорно е и тълкуването на понятието за обосноваване за целите на член 23, параграф 4 от Директивата, както и за обхвата на понятията „задължения, произтичащи от или във

връзка с наказателни санкции“ и „задължения, произтичащи от деликтна отговорност“, посочени в този член.

Преюдициалните въпроси

- 1) Трябва ли член 23, параграф 4 от Директива [2019/1023] да се тълкува в смисъл, че изключването на други задължения (различни от изброените в параграфите) е допустимо само когато е „надлежно обосновано“?
- 2) Трябва ли възможността държавите членки да изключат определени категории задължения от опрощаването (при условие че това изключване е надлежно обосновано, както е предвидено в член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023) да се тълкува в смисъл, че позволява на държавите членки да изключват данъчни вземания (които не са посочени в съответния член), като се поставят в привилегировано положение?
- 3) При утвърдителен отговор на тези въпроси какви са критериите, на които трябва да отговаря такова изискване за обоснованост по смисъла на правото на Европейския съюз, за да се спазят (такава обоснованост) общите принципи на правото на Съюза и защитата на основните права, на които се подчиняват европейският и националният законодател („недискриминация, основана на гражданство“ (член 18 ДФЕС) и „свобода на стопанската инициатива“ (член 16 от [Хартата на основните права на Европейския съюз]), в допълнение към основните икономически свободи на вътрешния пазар).
- 4) При отрицателен отговор на този въпрос обхваща ли определението (по смисъла на правото на Европейския съюз и за целите на тълкуването на разглежданата директива) за „задължения, произтичащи от или във връзка с наказателни санкции“ и за „задължения, произтичащи от деликтна отговорност“, и данъчните задължения, предвидени във вътрешното законодателство за транспониране на Директива 2019/1023 (Закон № 9/2022 от 11 януари 2022 г.).

Релевантни разпоредби на правото на Съюза

Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година за рамките за превантивно реструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване на ефективността на производствата по реструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения, и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 (Директива за реструктурирането и несъстоятелността) (ОВ L 172, стр. 18, наричана по-нататък „Директивата“).

Членове 16 и 52 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“)

Приложими разпоредби от националното право

Национален регистър на юридическите лица (Законодателен декрет № 129/98 от 13 май 1998 г., последно актуализиран със Законодателен декрет № 145/2019 от 23 септември 2019 г.).

- 1 „Едноличен търговец“ е физическо лице, което управлява предприятие от свое име и за своя сметка. Терминът „предприятие“ има обективно значение, т.е. организация на производствени фактори, предназначена за извършване на икономическа дейност.
- 2 Правните последици, произтичащи от дейността на предприятието, оказват пряко въздействие върху личната правна сфера на предприемача и не съществува разделение на имуществото между личната му сфера и предприятието.

Кодекса за несъстоятелността и реструктурирането на предприятията (Декрет-закон № 53/2004 от 18 март 2004 г., последно актуализиран със Закон № 9/2022 от 11 януари 2022 г. и Декрет-закон № 57/2022 от 25 август 2022 г.).

- 3 Съгласно член 1 от Código da Insolvência e da Recuperação de Empresas (Кодекса за несъстоятелността и реструктурирането на предприятията) (наричан по-нататък „CIRE“) производството по несъстоятелност има за цел осребряване на имуществото на длъжника и разпределяне на полученото между различните кредитори.
- 4 Член 46, параграф 1 от CIRE предвижда, че масата на несъстоятелността „включва цялото имущество на длъжника към датата на обявяване на несъстоятелността, както и вещите и правата, придобити в хода на производството“.
- 5 Съгласно член 47, параграфи 1 и 2 от CIRE вземания от несъстоятелността са всички имуществени права срещу несъстоятелното лице, обезпечени с вещи в състава на масата на несъстоятелността, чието основание е възникнало преди датата на обявяване на несъстоятелността.
- 6 За целите на спора по главното производство от особено значение са членове 235—245 от CIRE, съдържащи се в глава I, озаглавена „Освобождаване от останалите задължения“, част от дял XII, озаглавен „Специфични разпоредби относно несъстоятелността на физическите лица“.
- 7 В съответствие с член 235 от CIRE, в редакцията, която е в сила към момента на настъпване на фактите, ако длъжникът е физическо лице, той може да бъде освободен от задължения във връзка с несъстоятелността, които не са погасени изцяло в хода на производството по несъстоятелност или до пет години след неговото приключване.

- 8 Член 239, параграф 2 от CIRE, под заглавието „Прехвърляне на разполагаемия доход“, в редакцията, която е била в сила към момента на настъпване на фактите, предвижда:

„В първоначалното разпореждане се предвижда, че през петте години след приключване на производството по несъстоятелност, наричани в настоящата глава период на прехвърляне, разполагаемият доход, който длъжникът получи, се счита за прехвърлен на субект, наричан в настоящата глава синдик, избран от съда измежду лицата, вписани в официалния списък на синдиците“.

- 9 След влизането в сила на Закон № 9/2022 от 11 януари 2022 г., с който се транспонира Директивата, член 239 от CIRE вече предвижда, че съответният период за целите на прехвърляне на разполагаемия доход е три години.

- 10 Съгласно член 239, параграф 3 от CIRE определени доходи, като например доходите, които позволяват на длъжника и неговото домакинство да се издържат достойно, се изключват от разполагаемия доход за целите на прехвърлянето.

- 11 В член 241, параграф 1 от CIRE, отнасящ се до функциите на синдика, се предвижда по-специално, че синдикът уведомява кредиторите на несъстоятелността за прехвърлянето на доходите на длъжника и разпределя получените суми в края на всяка година от периода на действие на прехвърлянето.

- 12 Член 245 от CIRE, озаглавен „Последици от освобождаването“, предвижда:

„1 – Освобождаването на длъжника погасява всички вземания към несъстоятелността, които все още са налице към датата на предоставянето му, включително тези, които не са били предявени и установени [...].

„2 – Освобождаването обаче не обхваща:

[...]

- d) Данъчни и социалноосигурителни вземания“.

Lei Geral Tributária (Общ данъчен закон) (Декрет-закон № 398/98 от 17 декември 1998 г., наричан по-нататък „LGT“)

- 13 Член 30, параграфи 2 и 3 от LGT предвижда принципа на задължителен характер на данъка, т.е., че данъчното задължение е неотменимо и неизменяемо освен ако в закона е предвидено друго.

- 14 Член 49 от посочения закон предвижда по-благоприятен режим по отношение на давността на данъчните вземания, като основанията за

прекъсване и спиране на давностния срок са по-широки от предвидените в гражданскоправния режим.

Кратко представяне на фактите и на главното производство

- 15 SF е едноличен собственик и е управлявал предприятие с предмет на дейност дървен материал.
- 16 Когато е обявен в несъстоятелност с решение от 18 юни 2018 г., SF е задържан в място за лишаване от свобода, където изтърпява присъда лишаване от свобода.
- 17 В производството по несъстоятелност са предявени вземания на обща стойност 53 396,22 EUR, включително 1123,71 EUR от Instituto da Segurança Social (Института за социално осигуряване), съответстващи на неплатени осигурителни вноски за ноември и декември 2015 г., заедно с лихви, и 11 189,71 EUR от Fazenda Nacional (министерство на финансите), съответстващи на неплатени данъци от септември 2015 г., свързани с ДДС, IRS (данък върху доходите на физическите лица), IUC (единен данък за движението на моторните превозни средства), разноски и глоби.
- 18 Към датата на обявяване на несъстоятелността активите на SF се състоят от два автомобила.
- 19 На 23 януари 2019 г. молбата за освобождаване от останалите задължения, подадена от несъстоятелното лице, е допусната за разглеждане. Съгласно това решение през петте години след приключване на производството по несъстоятелност целият разполагаем доход, който длъжникът получи, се счита за прехвърлен на назначения синдик.
- 20 На 29 юли 2022 г. синдикът представя окончателно становище, съгласно което длъжникът следва да бъде освободен от останалите задължения, доколкото i) през периода на прехвърляне не е реализирала секвестрируеми доходи и ii) предвид положението, в което се намира и факта, че си е намерил работа, е показал, че възнамерява да даде нова насока на живота си.
- 21 На 3 октомври 2022 г. е постановено обжалваното съдебно решение, с което на SF е предоставено освобождаване от останалите задължения, като се обявяват за погасени всички вземания към несъстоятелността, които все още са налични.
- 22 Освобождаването от останалите задължения обаче не включва освобождаване от вземанията, предвидени в член 245, параграф 2, буква d) от CIRE, а именно вземанията за данъци и социалноосигурителни плащания.
- 23 Несъстоятелният подава жалба, в която твърди, че окончателното решение за освобождаване от задълженият следва да включва тези вземания.

Ministério Público (прокуратурата), представляваща лицето, поискало обявяването в несъстоятелност, изразява становище за отхвърляне на жалбата.

Основни доводи на страните в главното производство

- 24 Според жалбоподателя, като изключва от освобождаването данъчните и осигурителните задължения, член 245, параграф 2, буква d) от CIRE нарушава член 20, параграф 1, член 21, параграф 2 и член 23, параграфи 2 и 4 от Директивата.
- 25 В правната уредба за транспониране на Директивата в националното законодателство, Закон 9/2022, националният законодател е пропуснал пълното освобождаване от задължения, въпреки че такова освобождаване е предвидено в Директивата.
- 26 Съгласно директивата държавите членки трябва да гарантират, че несъстоятелните предприемачи имат достъп най-малко до едно производство, което може да доведе до пълно опрощаване на задълженията, като те могат да изключат определена категория задължения от освобождаването от останалите задължения или да ограничат достъпа, или да определят по-дълъг срок за освобождаване, когато тези изключения, ограничения или по-дълги срокове са надлежно обосновани.
- 27 Директивата е ясна по отношение на понятието за пълно опрощаване, като допуска само надлежно обосновани ограничения, които не накърняват идеята за ново начало, която е основата на института на опрощаване на останалите задължения.
- 28 В закона за транспониране на директивата в националният правен ред португалският законодател запазва отделно правило за своите кредити, като запазва в сила правната норма, според която данъчните и социалноосигурителните вземания са изключени от освобождаването от останалите задължения, без да обосновава това по какъвто и да било начин.
- 29 Според ищеца, за да се запази в сила член 245, параграф 2, буква d) от CIRE, националният законодател е трябвало надлежно да обоснове избора си в законодателството, с което транспонира директивата, което не е направено. Ето защо поради несъответствието ѝ с правото на ЕС, разпоредбата на CIRE следва да бъде оставена без приложение.
- 30 Жалбоподателят добавя също така, че премахването на член 245, параграф 2 CIRE или изменението на буква d) от него не би означавало незачитане на принципа на равнопоставеност и данъчна законосъобразност.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 31 До приемането на CIRE, в случай на подобряване на икономическото състояние на длъжника, кредиторите могат да претендират вземания до изтичане на обичайния давностен срок от 20 години, което на практика прави невъзможно икономическото възстановяване на длъжника.
- 32 „Освобождаването от останалите задължения“, закрепено в член 235 CIRE от 2004 г. насам, е въведено, за да се даде възможност на несъстоятелния длъжник да бъде освободен от неплатените задължения в периода на прехвърлянето.
- 33 Следователно запитващата юрисдикция изпитва съмнения дали член 245, параграф 2, буква d) CIRE съответства на член 23, параграф 4 от Директивата, тъй като тази разпоредба от националното право изключва от освобождаването „вземанията за данъци и социалноосигурителни плащания“.
- 34 Тя подчертава по-специално, че Директивата има за цел да допринесе за правилното функциониране на вътрешния пазар, като премахва пречките пред упражняването на икономическите свободи, които могат да произтекат от различията между националните закони и процедури в тази област.
- 35 В този контекст тя посочва, че следва да се провери дали изключването на тези вземания от освобождаването от останалите задължения е в съответствие с общите принципи на правото на Съюза и на Хартата и дали това изключване представлява пречка за постигането на целите на Директивата и на Договорите.
- 36 От член 23, параграф 4 от Директивата изглежда става ясно, че държавите членки могат да изключат определени категории задължения от освобождаването. В този член обаче се посочва, че такава възможност съществува само „(...) когато такива изключения, ограничения или по-дълги срокове са надлежно обосновани (...)“.
- 37 Посоченият член изброява примери за задължения, които могат да бъдат изключени от освобождаването, но запитващата юрисдикция се съмнява дали са допустими други изключения, при условие че са надлежно обосновани.
- 38 Тя посочва също, че Закон 9/2022 не съдържа никакво обосноваване за изключването на данъчните и социалноосигурителните вземания, нито пък такова основание е разгледано в проектозакона, на който се основава този закон.
- 39 Според запитващата юрисдикция не всички данъчни задължения имат „наказателноправен“ или „деликтен“ характер по смисъла на правото на Европейския съюз, поради което основания от данъчно естество и

съображения, свързани с бюджетното равновесие не могат да оправдаят пропорционално ограничаване на основните права съгласно член 52 от Хартата и практиката на СЕС относно икономическите свободи.

- 40 Изключването на данъчни и социалноосигурителни задължения е основано на обществения интерес, свързан със събирането на данъци. В освобождаването от останалите задължения обаче е заложен и обществен интерес, по-конкретно реабилитирането на несъстоятелния като икономически субект и като динамичен субект, способен да генерира богатство в обществото.
- 41 Освен това данъчните и социалноосигурителните задължения, възникнали или станали изискуеми през 12-те месеца преди образуването на производството по несъстоятелност, както и задълженията, възникнали по време на производството, са обезпечени с привилегии върху вземанията, поради което администрацията се явява привилегирован кредитор, чиито вземания се удовлетворяват преди останалите кредитори. Този факт сам по себе си представлява отклонение от принципа на равнопоставеност между кредиторите.
- 42 По този начин данъчните и социалноосигурителните вземания се ползват от двойно предимство, от една страна, от гаранцията на общата или специалната привилегия върху движимите вещи и от гаранцията на привилегията върху недвижимото имущество, в зависимост от случая, и от друга страна, те са изключени от опрощаването на задължения. На последно място, данъчните задължения се ползват и с по-благоприятен режим по отношение на давностните срокове, тъй като основанията за прекъсване и спиране на давността са по-многобройни в сравнение с основанията съгласно гражданскоправния режим за останалите задължения.
- 43 Запитващата юрисдикция също така уточнява, че текстовете на различните езици на член 23, параграф 4 от Директивата не съвпадат напълно и че не ѝ е ясно значението на някои правни понятия в текстовете на различните езици на този член, на които се позовава в преюдициалното си запитване. По-конкретно се възпроизвеждат текстовете на испански, френски, италиански и немски на уводната част на член 23, параграф 4 от Директивата.
- 44 Поради това запитващата юрисдикция счита, че по настоящото производство преюдициалното запитване е задължително, както и че не включва нито един от случаите на освобождаване съгласно критериите, посочени в Решение по дело *Cilfit* (C-283/81).